

Primerjava slovenskih prevodnih variant povezovalca *mais* v francosko-slovenskem vzporednem korpusu

Mojca Schlamberger Brezar

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
 mojca.brezar1@guest.arnes.si

Abstract

The paper analyses the translation possibilities of French connective *mais* in Slovene on the basis of the French-Slovene parallel corpus FraSloK, a part of the larger translation corpus SPOOK, available on the website <http://nl.ijs.si/spook/>, which includes literary texts and newspaper articles as well as their Slovene translations. Based both on qualitative and quantitative methodology, the paper gives an overall view of a sample of 2500 phrases containing a connective *mais* in different contexts and its Slovene translations. First, different values of the connective *mais* are pointed out that can give different results in Slovene translations. Then, the Slovene equivalents are counted and discussed. In the second part, translation choices from the FraSloK and their stylistic values are analysed and evaluated from the stylistic point of view. It becomes obvious that the choice of the connective in the translation depends more on the translator than on the value of the context: some of the translators have a clear predilection for a certain connective whereas others try to base their choice of the connective on the context and type of text - in narration other connectives would be used than in dialogues. The most natural translations are those that make no preference for one single connective. The influence of the norm, confining certain connectives to oral use, is visible in different translations of connectives in dialogue or narration.

Keywords: French connective *mais*, translation equivalents of connective in Slovene, parallel corpus analysis, translation equivalents in different contexts

Ključne besede: francoski povezovalac *mais*, prevodne ustreznice povezovalcev, analiza vzporednega korpusa, prevodne ustreznice v različnih kontekstih

1 TEORETIČNA IZHODIŠČA

V članku se ukvarjamo z raziskavo prevodnih ustreznih francoskega veznika in povezovalca *mais* v vzporednem prevodoslovnem korpusu SPOOK, natančneje v njegovem literarnem slovensko-francoskem delu, poimenovanem tudi FraSloK, ki je dostopen na spletnem naslovu <http://nl.ijs.si/spook/>. Povezovalca *mais* v francoščini nastopa v različnih kontekstih, ki zajemajo govorni jezik z različnimi izrekanjskimi položaji od pogovornih do zbornih, kakor tudi pisni jezik, predvsem v pripovedi. Na podlagi korpusnega materiala smo preverjali, kakšne prevodne variante se za ta povezovalca v različnih kontekstih uporabljajo v slovenščini.

Večjezični prevodoslovni korpus SPOOK je nastal v okviru projekta Špele Vintar J6-2009, *Slovensko prevodoslovje – viri in raziskave*, njegov francoski del FraSloK pa je izdelala Adriana Mezeg za potrebe svoje doktorske disertacije *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini* (Mezeg 2011). Vsebuje literarna dela in publicistična besedila v obsegu skoraj 2,5 milijona besed (2.466.985) (Mezeg 2010); publicistična besedila izhajajo iz 300 besedil in njihovih prevodov iz *Le Monde diplomatique* med leti 2006 in 2009 (1.164.074 pojavnic), literarna besedila pa predstavlja 12 modernih francoskih in frankofonih romanov, ki so v zadnjih 15 letih izšli v Franciji in v slovenskem prevodu (Mezeg prav tam). Količinsko literarni korpus predstavlja malo več kot polovico pojavnic (1.302.911). Natančnejši pregled naslovov zajetih literarnih del ter njihovih avtorjev in prevajalcev je podan ob analizi v nadaljevanju. Naša raziskava je potekala na podkorpusu literarnih besedil, in sicer v omejenem obsegu 2500 pojavnic, ki smo jih poiskali z vmesnikom na spletni strani korpusa SPOOK (glej zgoraj). Na podlagi analize pojavnic iz korpusa FraSloK smo pregledali slovenske veznike oziroma povezovalce,¹ za katere se prevajalci največkrat odločajo pri prevajanju francoskega veznika in povezovalca *mais*, ter skušali definirati kontekste, ki so v prevodu bolj naklonjeni rabi določenih veznikov.

Teoretični okvirji za korpusne raziskave v opisnem prevodoslovju so bili dani kmalu po razcvetu korpusnega jezikoslovja. Korpusne raziskave v translatoLOGIJI so se razmahnile z Mono Baker v devetdesetih letih prejšnjega stoletja (cf. Baker 1993, 1995), ko je začela graditi prvi angleško-francoski vzporedni korpus besedil iz kanadskega parlamenta Canadian Hansard (www.tsrali.com) in so od takrat postale tako rekoč zakonitost v raziskovanju prevodov (Malmkjaer 2004: 91). V prevodoslovju veliko primerjalnih študij predvsem zadnjega desetletja izhaja iz predpostavke, da se jezik prevoda prav zaradi postopka prevajanja razlikuje od jezika primerljivega izvornika (Pisanski Peterlin 2009: 105). Preverjali bomo, ali to velja tudi v primeru naših prevodov.

¹ O pojmih veznik in povezovalca na tem nestu ne bi odpirali širše razprave; veznik nam pomeni enoto skladenjske, povezovalca pa diskurzivne analize. Za podrobnejšo razmejitev pojmov glej Schlamberger Brezar 2009.

Raziskave konektorjev-povezovalcev kot diskurzivnih dejavnikov za slovensko-francosko kombinacijo v slovenskem prostoru segajo v 90 leta dvajsetega stoletja in so bile večinoma opravljene na transkripcijah govorjenih besedil s poudarkom na njihovem pomenu (Schlamberger Brezar 1998, 2000, 2009). V prevodoslovne namene za kombinacijo teh dveh jezikov širša raziskava še ni bila izvedena z izjemo kratkega pregleda slovenskih ustreznih pojavnic v pretolmačenih besedilih (Schlamberger Brezar 2011), se pa v okviru računalniških raziskav pripravljajo poskusi avtomatičnega označevanja pomena in razdvoumljanja prevodov konektorjev (npr. Balažič Bulc, Gorjanc 2009).

Po opredelitvah vrednosti povezovalca *mais* v francoščini in opisu njegovih prevodnih variant v slovenščini bomo v luči kontrastivne metode predstavili še kvantitativni in kvalitativni pristop k analizi izbranih povezovalcev, ki jih v našem prostoru občasno nazivajo tudi konektorji.² Po eni strani nas zanima kvantiteta povezovalcev v posameznem delu in številčnost posameznih prevodnih variant, po drugi strani pa je pomembna kvalitativna raziskava vrednosti povezovalcev glede na kontekst in ustreznost prevoda in seveda dejstvo, ali v prevodu zasledimo kake posebnosti, po katerih se razlikuje od izvirnih slovenskih besedil.

2 VREDNOSTI POVEZOVALCA IN VEZNIKA *MAIS* V FRANCOŠČINI IN NJEGOVE MOŽNE PREVODNE VARIANTE V SLOVENŠČINI

2.1 *Mais* v različnih besedilnih položajih

Mais v francoščini je povezovalec, ki uteleša protivno-dopustno logično razmerje tako v govoru kot v pisnem izražanju (prim. Schlamberger Brezar 2009). Oblikoslovno je protivni priredni veznik, katerega pomen bi lahko pojasnili kot »in + nasprotno od pričakovanj«.

Slovarji (Petit Robert in TLF (www.atilf.atilf)) najprej ločijo med prislovno rabo *mais* iz lat. *magis* (v pomenu *več*) kot prislova, in *mais*, prirednega veznika oziroma povezovalca. Poleg *mais* v francoščini nastopa še več povezovalcev vezniškega ali prislovnega izvora, kot na primer *or*, *pourtant*, *cependant*, *néanmoins*, *toutefois*, ipd., ki jih v tem prispevku ne obravnavamo. Vrednosti *mais* se do določene mere prekrivajo z njimi, ima pa tudi posamezne posebne vloge, ki pridejo do izraza predvsem v okoliščinah izražanja v govorjenem jeziku. Skupno slovarja navajata vsaj devet različnih vlog. Že sam pregled slovarskega članka nam torej pokaže, da delovanje *mais* še zdaleč ni enotno. Ducrot (Ducrot et al., 1980: 93–131) poskuša

² Pojem povezovalci ali konektorji zaznamuje vsa sredstva, ki v besedilih zagotavljajo vezavo na ravni izrekov, v slovenščini v tej funkciji lahko nastopajo besede, ki pripadajo različnim besednim vrstam, poleg veznikov še prislovi in členki.

strniti njegove vrednosti z upoštevanjem izvenjezikovnih³ dejavnikov, kot so kontekst in nameni govorcev, kakor tudi njihove sodbe o situaciji in njihovi medsebojni odnosi. V tem kontekstu *mais* kot protivni veznik uvaja nasprotovanje, ki je lahko treh vrst glede na to, ali se nanaša na govorno dejanje govorca *G*, ko izreka propozicijo *P*, sklepe, ki jih *G* potegne iz *P* (kljub temu da *X* dopušča resničnost *P*) ali samo resničnost *P*.

Po tej poti je raziskoval tudi J. M. Adam (1990) in podal opise, po katerih v diskurzu povezovalc *mais* prevzema mnoge funkcije, od katerih jih je najbolj izpostavljenih pet: argumentacijski *mais*, dopustni *mais*, *mais* spodbijanja, stopenjevalni *mais* in fatični *mais*.

Argumentacijski *mais* vsebuje dva eksplicitna argumenta in dva na splošno implicitna in vedno nasprotujoča si sklepa (Adam 1990: 206, Schlamberger Brezar 2009: 203–207). Izraz *P mais Q* predpostavlja, da lahko propozicija *P* služi za argument sklepu *r* in da je propozicija *Q* argument, ki ta sklep *r* izniči. Argumentacijsko gibanje, ki ga implicira izrek *P mais Q*, bi lahko prikazali takole: *P* je resničen in na podlagi *P* bi lahko sklepali *r*, pa ne bomo, ker velja *Q*. *Q* je močnejši argument za sklep *ne-r* kot *P* za sklep *r*. Princip lahko razložimo na izreku *Cet étudiant est intelligent, mais paresseux* (*Ta študent je inteligenčen, ampak len*), kjer na osnovi prvega dela lahko izpeljemo sklep »naredil bo izpit«, iz drugega dela pa lahko sklepamo le nasprotno. Gre za argumentacijski *mais*, ki temelji tudi na predpostavkah govorcev o stanju stvari in njihovem odnosu do konteksta in širše predmetnosti, kar Ducrot in Anscombe (1983) poimenujeta *topos*. V tem primeru lastnost *P* (*biti inteligenčen*) ne more implicirati *ne-Q* (*ne biti len*): ta implikacija ne temelji na splošnih normah, pač pa na govorčevih predstavah in presupozicijah, ki jih ima o svetu, ki ga obdaja. Argumentacijski *mais* je odvisen od diskurzivnega prostora govorca, kjer je *P* argument za sklep *C* in *Q* argument za sklep *ne-C*, in kjer *mais* kaže, da je sklep argumentacijsko usmerjen k *ne-C*.

Dopustni *mais* se pojavlja vedno v zvezi z nikalnico, ki je lahko tudi implicitna, npr. *Cet étudiant est intelligent, mais il échoue à tous les examens* (*Ta študent je inteligenčen, ampak ne naredi nobenega izpita*). Dopustni *mais* torej vodi k direktnemu sklepu. *Mais* spodbijanja se tvori z zanikano prvo propozicijo, ki se kombinira z *non pas* (*plus, point*), po shemi *non pas P, mais Q* (Adam, 1990: 194), kot na primer v *Il n'était pas malade, mais paresseux* (*Ni bil bolan, ampak len*). Tu je navezava na nasprotovanje prvemu delu povedi direktna in do nje ni treba dostopati prek implicitnih ali eksplicitnih sklepov. Razlike med temi tremi *mais* so malenkostne in vključujejo večinoma iste slovenske prevodne ustreznice, najbližje je vsekakor *ampak*, več podatkov o vrednostih bomo podali v nadaljevanju.

³ Ducrot uporablja termin "extra-linguistiques" v narekovajih; gre namreč za eno prvih študij, ki preučuje povezovalce s pragmatičnega vidika.

Nekoliko drugačen je stopnjevalni *mais* – *non seulement mais aussi* – morda najprepoznavnejši, ki kot tak obstaja tudi v slovenščini v različicah *ne le, ne samo, ampak, marveč, temveč tudi*.

Še bolj tipičen, predvsem za govornjeni diskurz, pa je t. i. fatični *mais* (Adam, 1990, Schlamberger Brezar 2009: 205–207). Tega lahko razložimo kot *mais* govornjenega diskurza, ki še ohranja svojo argumentacijsko vrednost, vendar nastopa lahko tudi v povsem okrnjenih kontekstih in se kombinira z drugimi zaznamovalci diskurza. Ta kategorija nam omogoča »enotno obravnavo« vseh *mais*, ki odstopajo od običajne, predpisane, zborne, normativne rabe. Vrednosti fatičnega *mais* se razlikujejo, če uvaja pripovedne, vprašalne ali vzklične izreke, lahko pa ima tudi metajezikovno vrednost (Schlamberger Brezar 2009: 206). Fatični *mais* je kot zaznamovalec besedilnih segmentov najznačilnejši za govornjeni jezik – najobičajneje je postavljen na začetek izreka oziroma odstavka, ki po M. A. Morel tvori enoto analize govornjenega jezika (Morel in Danon-Boileau 1998, Schlamberger Brezar 2009). V korpusu bi ga pričakovali v dialogih. Od vseh vrednosti *mais* edino ta vstopa v kombinacijo z drugimi diskurzivnimi zaznamovalci, kot na primer *mais oui, mais bien sur*, kjer ima tako rekoč nasprotno vrednost od pričakovane (Schlamberger Brezar 2005), ali *mais quand même* in podobno. Po funkciji je najbolj podoben slovenskemu *ampak*, pri primerih, ko gre v argumentaciji v nasprotno smer od običajnega *mais*, pa med prevodne možnosti vključujemo tudi *seveda, jasno* in druge prislove oziroma členke zatrjevanja.

Vidimo torej, da je *mais* povezovalac z različnimi slogovnimi vrednostmi, ki pa se jih da opredeliti tudi glede na tip besedila. Če vzamemo Adamovo tipološko besedilno razdelitev (Adam 1994), bo povezovalac *mais* vključeval drugačna navodila za interpretacijo, če bo nastopal v argumentacijskem ali pripovednem besedilnem tipu oziroma v dialogu. Slogovnim vrednostim slovenskih povezovalcev, ki se lahko pojavljajo v podobnih kontekstih in ki bodo posledično najbrž vplivale na prevajalske odločitve, se bomo posvetili v nadaljevanju.

2.2 Raznolikost slovenskih protivnih veznikov in njihova slogovna vrednost

Kot je bilo rečeno, *mais* pretežno interpretiramo kot veznik oziroma povezovalac, ki izraža dopušcanje ali nasprotovanje. V slovenščini ga bomo torej iskali predvsem v okviru protivnih razmerij.

Po Toporišiču (1976: 523–23, 2000: 650–652) protivno priredje lahko zaznamuje kontrast ali razliko, nasprotje, zamenjavo ali izvzemanje. V *Slovenski slovnici* (Toporišič, 2000, 1976) so navedeni naslednji protivni vezniki: *toda, ampak, a,*

vendar, drugače, namreč, samo, le. Pojem povezovalca oziroma konektorja v Toporišičevi slovnici namreč še ni opredeljen. Ne govori o specializaciji veznikov za katero koli od funkcij, podaja samo primere, tako na primer *pa, a, toda, ali, vendar, ampak* »izražajo nekako zanikano nasprotje prvemu delu vezniške zveze« (Toporišič, 1976: 378, 2000: 439–440), *vendar, ali, ampak* čustveno poudarjajo nasprotje, *a, toda* sta njihovi predvsem zborni varianti – *a* je bližje *vendar*, *toda* je bližje *pa*. *Samo, le* vključujeta izvzemanje. Če sklenemo, same stilistične oznake prevajalcu razen informacij zborni/pogovorno ne dajo veliko priporočil za prevajanje, sodbe o tem, kaj je čemu bližje, pa se v *Slovenski slovnici* žal ne opirajo na kakšne s primeri podprte razlage.

Claude Vincenot v svoji slovenski slovnici *Essai de grammaire slovene* (1975: 297), namenjeni francoskim govorcem, obravnava »jonctifs adversatifs simples« (enostavne protivne veznike) in *pa/toda/ampak/marveč/temveč = mais, alali (littéraire) = mais, vendar = pourtant, cependant, samolle = seulement*, »jonctifs adversatifs doubles« (dvojne protivne veznike – v smislu dopuščanja): *sicer, vendar – certes, pourtant* ali pa te, ki zaznamujejo »renchérissement positif« (stopnjevanje): *ne samolle ... ampak, marveč, temveč tudi (non seulement, mais encore)*. Glede na Vincenotove opise so kot prevodne ustreznice *mais* najprimernejši *pa, toda, ampak, marveč, temveč*, manj ustrezna pa *vendar* in *samo*. Tudi te sodbe niso z ničemer utemeljene.

V *Francosko-slovenskem slovarju* (Grad 1984) so dani naslednji pomeni, kar za prevajanje ni nepomembno: veznik *toda, ampak; temveč*; starinsko *več*; *non seulement mais encore = ne le, temveč tudi; mais non! = toda ne! vendar ne!, mais oui = seveda, gotovo; mais si = pač; je n'en puis mais = ne morem za to*. Slovarska opredelitev do določene mere prevajalca usmerja v večpomenskost in upoštevanje konteksta. Torej že površen pregled tematike obeta raznolike prevodne možnosti. Vidimo, da Gradov slovar in Vincenotova slovnica ponujata določeno kategorizacijo protivnih veznikov, kjer pa so kriteriji bolj implicitni kot eksplicitni, pa *vendar* v očeh prevajalca oprijemljivejši kot v *Slovenski slovnici*.

Tudi po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (v nadaljevanju *SSKJ* (Bajec et al. 1994)) so protivni vezniki medsebojno zamenljivi, *vendar* ima vsak od njih sebi lastno slogovno vrednost. Ta je do neke mere označena v *SSKJ*, še bolj pa zakoreninjena v stilistiki prenosnika, ki je bodisi pisni, bodisi govorni, ter posameznika in njegovega odnosa do jezika. Vsi – *a, ampak, toda, vendar* – imajo med opredelitvami na prvem mestu po oznaki besedne vrste veznik razlago »nasprotje s prej povedanim«, v nadaljevanju pa smo se osredotočili še na dodatne slogovne oznake, ki jih srečamo v *SSKJ* in bi za prevajalce utegnile biti vodilo za slogovno oziroma pomensko razlikovanje.

Vežnik in povezovalc *a* v *SSKJ* ima že pri prvi vrednosti oznako *knjižno*, slovar opozarja tudi na možno rabo v vezalnem priredju.

Vežnik in povezovalc *ampak* je v *SSKJ* posebej izpostavljen v medmetni rabi, kjer povsem ustreza francoskemu faticnemu *mais*, kot vežnik pa se uporablja: 1) v protivnem priredju, 2) ekspresivno v *ne samo ... ampak tudi*, torej v stopnjevalnem priredju, 3) ekspresivno za izražanje nasprotja in 4) z oznako *pogovorno ekspresivno* na začetku stavka. Tudi ta zadnja raba ga uvršča med najboljše možne različice faticnega *mais*. Zanimivo je, da je med slovenisti in lektorji okvalificiran kot pogovorni (prim. M. Križaj Ortar, Slovenski knjižni jezik 2 1998/1999, <http://kozjestezice.tripod.com>).

Vežnik in povezovalc *pa* je opisan kot prislov ali vežnik, med drugim tudi: 1) vežnik v protivnem priredju, 2) za izražanje rahlega nasprotja, 3) vzročno-posledično, vzročno-sklepalno razmerje.

Vežnik in povezovalc *toda* se navaja z naslednjimi atributi: v protivnem priredju, izražanje nasprotja s prej povedanim, pa tudi izražanje nepričakovanega (»mlad, *toda* že izkušen«); na začetku (od)stavka za prehod k drugi misli; ekspresivno »*toda* čast komur čast, govoriti pa zna« – gre za dopustno gibanje. Ta druga vrednost je konektorska oziroma povezovalna.

Vežnik in povezovalc *vendar* po *SSKJ* nastopa v protivnem priredju: 1) izražanje nasprotja s prej povedanim, 2) oslavljen pomen, izraža nejevoljnost, nestrpnost, 3) oslavljen pomen, poudarja samoumevnost – v vežniški rabi v protivnem priredju in za omejevanje prej povedanega.

Tudi členka *samo* in *le* sta opisana kot kazalca protivnega priredja. Po *SSKJ* sta *le* in *samo* tako rekoč enakovredna, spremljajo ju naslednje navedbe: *le* – prisl. izraža omejenost na navedeno in *le* (vezn.) kot posebno geslo – metaoznaka v protivnem priredju, za omejevanje »Govori lepo, le malo pretiho.« *Samo* – prislov – izraža omejenost na navedeno. *Samo* v vežniški rabi za izražanje nasprotja s prej povedanim »Govori lepo, samo malo pretiho. Vlaki prihajajo, samo z zamudo.« Pa še primer – ekspr. nav. v zvezi *ne samo, ampak tudi*. Opis v *SSKJ* ne vsebuje oznake, da bi bil *le* zbornejši od *samo*, *vendar* je taka tendenca prisotna v govoru in pisavi, posledično pa tudi v prevodih, kot bomo videli v nadaljevanju.

Poseben primer sta *marveč* in *temveč*, ki z besedico *več* v korenu nakazujeta na posebno jakost dogajanja. V *SSKJ* sta oba pospremljena z oznako »v protivnem priredju«, pri tem da je kot sinonim *marveč* podan *ampak*, pri vežniku *temveč* pa je poudarjeno, da gre za utemeljevanje nove trditve namesto prej zanikane, kar predstavlja poseben pogoj glede na druge vežnike.

Glede na pomensko analizo (Schlamberger Brezar 2009; Žagar, Schlamberger Brezar 2009) je *ampak* v slovenščini glede na funkcijsko raznolikost najpopolnejši približek francoskega *mais* in edini, ki ga lahko nadomesti v praktično vseh njegovih položajih. Skupaj s *pa* sta glede na *SSKJ* najbolj stilno zaznamovana, predvsem kot rabljena v govornem diskurzu. *Ampak* je kot zaznamovalec pri-povednega registra po »ustnem izročilu« tudi manj zaželen med lektorji (glej tudi M. Križaj Ortar), ki zato najraje predlagajo nadomeščanje s katerim drugim, ki naj bi imel enako vrednost. V korpusu, ki nam je služil za analizo, ni podatka, v kolikšni meri so uporabljani vezniki oziroma povezovalci rezultat izbora lektorja oziroma prevajalca. Kakšen je status veznika *ampak* v prevodih, bomo pa videli v nadaljevanju v empirični raziskavi.

Glede na opredelitev *SSKJ* se v glavnih vrednostih slovenski protivni vezniki med seboj le malo razlikujejo. Raba enega ali drugega veznika za izražanje protivnih razmerij je torej stvar sloga in izbire pisca oziroma prevajalca. Za govorni diskurz so glede na slogovne oznake primernejši *ampak*, *pa*, *samo*, *le*, medtem ko so *marveč*, *temveč*, *toda*, *a* bolj knjižni, *vendar* pa je do neke mere zaznamovan tudi s svojimi členkovnimi vrednostmi samoumevnosti, nestrpnosti. Kako se s posameznimi vrednostmi veznika *mais* v francoščini in njegovimi prevedki v slovenščino spopadajo slovenski prevajalci, bomo pogledali v nadaljevanju.

3 REZULTATI ANALIZE

Po korpusu FraSloK (gl. A. Mezeg 2010, 2011) na povezavi <http://nl.ijs.si/spook/konkor/> smo z ukazom za enostavno iskanje dobili 2500 zadetkov po vzporednem francosko-slovenskem podkorpusu oziroma 1250 pojavnic *mais* v francoščini in 1250 različic prevoda v slovenščini. Kvantitativna analiza je potekala avtomatsko prek vmesnika, dostopnega na spletni strani, kvalitativna pa ročno, ob upoštevanju konteksta pojavljanja posameznih veznikov in njihovih prevodnih ustreznic. V naboru smo zajeli 7 romanov, rezultati glede na vsakega od njih pa so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

Ker se že na prvi pogled opazi, da se za prevod enakovrednih vrednosti *mais* v primerljivih kontekstih pojavljajo različni slovenski prevedki, ki so bili bolj odvisni od prevajalčeve izbire kot od (ne)enakovrednosti konteksta, smo lahko postavili hipotezo, da se prevajalci pri izbiri veznikov, prevodnih ustreznic *mais*, ravnavajo predvsem po svojem lastnem slogu pisanja oziroma prevajanja, ki pa je odvisen tudi od besedilnega tipa, ki na tem mestu nastopa v romanu. Pri opredelitvah besedilnega tipa se sklicujemo na Adama (1994) in v danih besedilih lahko ločujemo predvsem med naracijo, opisom in dialogom. Za vse prevajalce je bilo namreč značilno, da so se v dialogih kot posnetkih

govorjenega diskurza večkrat odločali za uporabo ustreznice *ampak* ali *pa*, medtem ko so v delih, kjer gre za pripoved oziroma opis, uporabljali glede na *SSKJ* »zbornejše« povezovalce.

V delu *Fou de Vincent, Nor na Vincenta*, katerega avtor je Hervé Guibert, prevod pa je prispeval Brane Mozetič, smo s korpusnim pregledom na 15 straneh analize dobili 49 primerov *mais* z vzporednimi prevodi. Prevladoval je veznik-povezovallec *toda*, ki je bil uporabljen 25-krat. 10-krat je bil *mais* preveden kot *a*, petkrat kot *pa*, trikrat z *ampak*, po dvakrat pa s *samo* ali *temveč* oziroma je bil izpuščen.

Glede na naravo besedila, gre za prvoosebno pripoved, v kateri prevladuje naracija, ki jo sem in tja prekinjajo dialogi, so se nam za osvetlitev načinov prevajanja zdeli zanimivi naslednji primeri. Primer 1⁴ spodaj je tipičen primer prevajanja *mais* v govoru, in sicer v vprašalnih povedih:

1)

Hector me prend à part et me demande : « **Mais** c' est qui ? »

Hector me povleče na stran in me vpraša: »**Pa** kdo je to?«

Gre torej za tipičen primer dialoga, kjer predvidevamo, da bo prevajalec posegal po povezovalcih, ki so značilnejši za govorni jezik. V delu *Nor na Vincenta* je večina *mais*, ki nastopajo v dialogih, prevedena na ta način (gl. tudi primer 2 spodaj),

2)

c'est du brown sugar, c'est de moins bonne qualité que la blanche, **mais** c'est moins cher.

To je zate, brown sugar, ni tako dober kakor beli, je **pa** cenejši.

Primeri s *toda* in *a* so uporabljeni, kadar gre za pripoved (primera 3 in 4 spodaj):

3)

Il faudrait pouvoir témoigner de ce moment, car il fut immense, **mais** il faudrait que son récit soit aussi cristallin qu' un poème de Cavafy...

Moral bi imeti moč, da bi pričal o tem trenutku, kajti bil je neizmeren, **toda** njegov opis bi moral biti tako kristalno čist kot Kavafisova pesem ...

4)

A cette époque j' avais peu d' argent, **mais** toujours un flacon de parfum précieux.

V tistem času sem imel malo denarja, **a** vedno stekleničko dragocenega parfuma.

Veznik in povezovallec *toda* se pojavlja tudi na začetku izreka, kar je v skladu z opredelitvijo v *SSKJ*:

⁴ Vsi primeri so vzeti iz korpusa Spook, podkorpus FraSloK. Zadržali smo izvorno obliko, čeprav zapis ločil ni v skladu s pravili slovenskega pravopisa.

5)

Mais mon humeur guillerette me fait croire que je peux aller au-devant d'une ...*Toda* v svoji živahnosti verjamem, da grem lahko naproti pričakovanemu razočaranju ...

Prevodi kombinacij fatičnega *mais* v pripovednih oziroma vprašalnih povedih niso enakovredno obravnavani, kar je razvidno iz primerov 6 in 7 spodaj, kjer prvič nastopa *toda*, ki v tem primeru ni najbolj ustrezen, drugič pa *pa*:

6)

Si, *mais* de temps en temps.Kako da ne, *toda* kdaj pa kdaj.

7)

Mais c'est qui ?*Pa* kdo je to?

Prevajalec Brane Mozetič se sicer za izbiro povezovalca večinoma odloča na osnovi besedilnega tipa v skladu s slovarsko oznako o literarnem/zbornem in nevtralnem/pogovornem. Za literarno/zborna varianta prevoda *mais* prevladuje *toda*, sicer je nabor veznikov precej razgiban. Raznoliko v skladu z registrom izkorišča možnosti, ki jih daje slovenščina, pa tudi upošteva normo in običajni kontekst pojavljanja.

V romanu Philippa Grimberta *Un secret, Skrivnost*, ki ga je prevedla Jožica Grum, je shema uporabljenih veznikov oziroma povezovalcev za francoski *mais* naslednja: od 71 pojavitev *mais* v izvorniku jih je 47 prevedenih s *toda*, 9 z *ampak*, 6 s *pa*, 4 z *vendar*, po enkrat nastopijo *pa*, *temveč*, *a*, ali izpusti, en *mais* ostane brez poravnave, tako da ne dobi prevodne ustreznice.

Del romana predstavlja prvoosebna pripoved. Prvoosebni *mais* spominja na govorjeni kontekst in je preveden tudi z *ampak*, kot se to zgodi v primeru 8.

8)

J'en étais le fruit, *mais* avec une jouissance morbide je me plantais devant le miroir pour inventorier.Bil sem njun plod, *ampak* pred ogledalo sem se postavljaj z boleznim veseljem, da bi naredil spisek svojih pomanjkljivosti.

Vendar *mais* v prvoosebni pripovedi ni vedno preveden z *ampak*, pač pa tudi s *toda*, *pa*, *vendar* (primeri 9, 10 in 11), ne da bi bile za to dane razlike v strukturi izvirne povedi ali v odnosu do konteksta:

9)

Je tentais de le faire fléchir *mais* je sortais rarement vainqueur de nos empoignades.Poskušal sem upogniti njegovo moč, *toda* redkokdaj sem bil zmagovalec v najinih rokoborbah.

10)

La tache jaune les désignait au regard des autres *mais* leur permettait aussi de se reconnaître, soudant une communauté qui, à...

Rumena lisa jih je zaznamovala v pogledih drugih, hkrati *pa* nenadoma tudi njim samim omogočila, da so se prepoznali med seboj,

11)

Maxime aurait aimé se dispenser de ces manifestations traditionnelles, *mais* il s' y prête de bonne grâce.

Maxime bi se sicer raje izognil takšnim običajem, *vendar* se jim rade volje prepusti.

Tudi fatični *mais* na začetku vprašalne povedi je preveden ne z *ampak*, pač pa s *toda*, kar je morda malo preveč »privzdignjeno«, papirnato, ko se nam ponuja možnost prevoda s *pa* »kaj pa, če«:

12)

Mais que se passera -t-il si Hannah et Simon reviennent de leur exil ?

Toda kaj, če se bosta Hannah in Simon vrnila iz pregnanstva?

V neki drugi poziciji pa se ta *ampak* pojavi v prvoosebni govoru – tudi tu se *pa* ponuja kot naravnejši.

13)

Mais avait-il des soucis ?

Ampak, ali je sploh imel skrbi?

V omenjenem prevodu med slovenskimi ustreznici *mais* prevladuje *toda* kot zborni veznik, raba veznika in povezovalca *ampak* ni vezana na dialoge, saj z izjemo prvoosebni pasusov v začetku večinoma pripoveduje tretjeosebni vsevedni pripovedovalec. Za izjemo bi lahko označili primere, kot je 12, kjer gre za polpremi govor, kar bi lahko približali oznaki pogovorno.

V prevodu romana *Je m'en vais, Grem*, Jeana Echnoza, ki je delo Suzane Koncut, je od 130 prevodov *mais* 59-krat uporabljen veznik *a*, 36-krat *ampak*, 13-krat *pa*, devetkrat *vendar* (od tega trikrat *vendar pa*), dvakrat *toda*, ki jim sledijo prevodi predvsem v dialogih prisotnih kombinacij povezovalca *mais* fatične narave z drugimi zaznamovalci diskurza: *mais aussi* – *pa tudi* se pojavi enkrat, *mais quand même* dvakrat kot *a vseeno*, po enkrat tudi *mais sans* v prevodu *ne da bi*, *mais nom de dieu* kot *zaboga no*, *mais pourtant* – *a vendarle*, *mais enfin* kot *kaj pravzaprav*, *mais oui je seveda*, 2 *mais* v dialogih sta podana kot *no*. Enkrat srečamo v naboru tudi *maïs*, *koruza*, kar je napaka, ker vmesnik ne loči besed glede na naglasna znamenja. Ob seštevku vseh variant v slovenskem prevodu prevladuje veznik in povezovalca *a*, vendar bi strategijo prevajalke lahko poimenovali tudi kot mnogovrstnost. O tem pričajo naslednji primeri, kjer *mais* nastopa kot *ampak* predvsem v dialogih. Primer 14 podaja začetni stavek v knjigi:

14)

Je te laisse tout *mais* je pars.Vse lahko obdržiš, *ampak* jaz odhajam.

Pripoved v knjigi je tretjeosebna, od časa do časa jo prekinjajo dialogi. Najbolj tipičen prevod za *mais* v pripovedi je *a* (primer 15):

15)

Ce soir il n'y pensait même pas, distrait *mais* moins préoccupé que prévu par la scène qui venait de se jouer avec Suzanne.Nocoj na to ni niti pomislil, saj mu je misli odvrčal, *a* ga *vendarle* manj vznemirjal, kot bi lahko pričakoval, prizor, ki se je pravkar odigral s Suzanne.

Povezovalc *a* se pojavlja tudi na začetku povedi oziroma izreka (kot povezovalc, prim. 16):

16)

Mais une fois remonté sur la passerelle, il ne percevrait plus qu'un léger...*A* ko se je spet vzpel na najvišjo palubo, je zaznaval samo še rahlo, neprekinjeno pokanje,

Pri tipičnem *mais* spodbijanja se izmenjujejo prevodi z *ampak* ali s *toda* (primera 17, kjer glavni junak našteva, kaj ima v svoji galeriji, in 18)

17)

Pas de sculpteurs vu ses antécédents *mais* des peintres, bien sûr, comme Beucler, Spontini, Gourdel et surtout...Glede na svojo preteklost seveda ne kiparjev, *ampak* slikarjev, na primer Beuclerja, Spontinija, Gourdela in predvsem ...

18)

Etiques, atones, discrets *mais* tenaces, ils ont, ils savent qu'ils n'ont qu'un petit rôle dans la vie.Jetične, nemočne, skromne, *toda* žilave se zavedajo, da jim v življenju pripada le nezatna vloga.

V naraciji nastopa kot možna ustreznica *mais* tudi *vendar*, ki mu njegova členkovna narava s pomenom vztrajanja oziroma občutka, da je skrajni čas, da se bo nekaj zgodilo, dajeta večjo težo (primer 19):

19)

Ferrer se lève, le monde le regarde, Ferrer est bien embarrassé *mais* il s'avance.Ferrer vstane, ljudje ga opazujejo, Ferrer je v precejšnji zadregi, *vendar* stopi naprej.

Naslednji primeri so predvsem značilni za prevajanje *mais* v dialogih. Fatični *mais* dobi, kadar nastopa v povezavi z drugimi vezniki, kot na primer *mais enfin*, *mais*

quand même ipd., različne prevodne variante v slovenščini, seveda vedno kontekstu ustrezne (primera 20 in 21):

20)

Je sais, je vois bien, dit Ferrer. **Mais** enfin ce n'est pas très bon, franchement, c'est loin d'être le meilleur.

Ampak pravzaprav ni tako zelo dober, še zdaleč ni najboljši iz serije.

21)

Mais c'est quand même un peu coûteux pour ce que c'est.

A vseeno je nekam drago za to, kar je.

V nadaljevanju podajamo še primera, kjer *mais* zaradi kombinacije z *oui* in *si* dobi nasprotno vrednost: *mais oui* v primeru 22 in *mais si* v primeru 23:

22)

Il avait dit **mais** oui, laissez donc votre sac.

Rekel je, **seveda**, pustite torbico tukaj.

23)

Allez, on va faire une exposition. Non ? fit l'autre. **Mais** si, dit Ferrer, bien sûr, bien sûr.

Ja, ja, je rekel Ferrer, seveda, seveda.

Kadar se pojavita dva *mais* eden za drugim, sta prevedena različno v skladu z zapovedmi slovenske stilistike, ki je proti ponavljanju – v primer 24 spodaj prvič kot *a*, drugič *pa*:

24)

Mais d'abord on lui fit visiter la maison : bien isolée, téléphone et cuisine moderne, mobilier de bois blanc bon marché de genre nordique **mais** qu'on trouve jusqu'en banlieue parisienne.

A najprej so mu razkazali hišo: dobro izolirana, telefon in televizija, velika peč in moderna kuhinja, ceneno pohištvo iz belega lesa v nordijskem slogu, ki **pa** ga je mogoče najti vse do pariških predmestij.

Prisoten je tudi en izpust veznika *mais* oziroma gre za zamenjavo z medmetom (primer 25):

25)

Mais nom de Dieu, se demandait-il cependant, *mais* enfin qu'est-ce qui me prend.

Zaboga, no, se je medtem spraševal, kaj me je pravzaprav nocoj prijelo, da takole preklinjam.

Suzana Koncut predstavlja živ prevod z raznolikim naborom veznikov, vedno ustrezen glede na kontekst. Tvegamo lahko stilistično oznako: glede na Mozetiča se kaže, da prevajalka raje uporablja *a* kot *toda*. Torej gre za osebni izbor, ki deloma spominja na avtomatsko prevajanje: *a* za pripovedni del, *ampak* in *pa* za dialoge.

V delu *Balzac et la petite tailleuse chinoise*, *Balzac in kitajska šiviljica*, avtorja Daia Sijeja, kitajskega avtorja, ki piše v francoščini, prevajalka Alenka Moder Saje za 235 primerov povezovalca in veznika *mais* 78-krat uporabi *pa*, 57-krat *vendar*, 42-krat *ampak*, 34-krat se odloči za izpust veznika, ki ga označi z ločilom oziroma ga zamenja z *in*, desetkrat ga prevede z *a*, osemkrat s *samo*, petkrat s *toda*, enkrat *kakor koli že*, enkrat *čeprav*. Ker vmesnik ne loči med *i* in *ï* (*i* + trema), je bilo v tem naboru tudi 9 neustreznih pojavnic *maïs* (koruza).

Prevod s *pa* srečamo med drugim v primeru 26:

26)

Rarement des orages ou des averses, **mais** des pluies fines, constantes et sournoises, des pluies dont on eût dit...

Redkokdaj nevihte ali nalivi, pač **pa** droben dežek, stalen in potuhnjen, kakor da ne bo nikoli nehal ...

Izpust veznika je lahko popoln, kot je to v primeru 27, lahko pa je *mais* nadomeščen z *in*, kar je pogost primer prevajanja predvsem pri *mais* »spodbijanja«, tudi v primeru 28:

27)

Son poids etait un peu etonnant par rapport a sa taille **mais** il me fut impossible de savoir...

Glede na velikost je bil presenetljivo težek, bogve, kaj je notri ...

28)

Il était à peine gros comme la paume d'une main, **mais** avec une jolie sonnerie, pleine de douceur.

Velika je bila komaj kot pest **in** je zelo prijetno, zelo milo zvonila.

Po tem vzoru so prevedene tudi sintagme kot *belle mais inculte*, *sale mais solide*, protivno razmerje prevajalka izrazi z veznikom *in*, ki pa ne daje istega učinka kot je v izvorniku.

Formula *pa* in izpust se izkaže za najpogostejšo (primer 29):

29)

Mais Luo se montra un conteur de génie: il racontait peu, **mais** jouait tour à chaque personnage, en changeant sa voix et ses gestes.

Luo **pa** se je izkazal kot genialen pripovedovalec : bolj malo je opisoval, raje je igral različne osebe in pri tem spreminjal glas in vedenje.

Precej primerov je prevedenih z *vendar* (prim. 30 spodaj):

30)

une page de livre depuis une éternité. Je m'en approchai tout de suite, **mais** le résultat fut plutôt décevant : c' était un catalogue de couleurs.

Takoj sem stopil zraven, *vendar* sem bil kar malo razočaran: bil je tovarniški katalog barv blaga.

Veznik in povezovalc *samo* je bistveno redkejši, pa *vendar* ga zasledimo v primeru 31:

31)

Mais comment une valise de livres aurait-elle pu échapper aux Gardes rouges ?

Samo kako se je lahko kovček s knjigami izmuznil rdeči gardi?

Glede na primere ne moremo trditi, da prevajalka striktno razlikuje med pisnim in ustnim prenosnikom, saj *a* in *pa* nastopata tako v dialogih kot v pripovedi (primer 32):

32)

Écoute, on est de bons amis, on s'amuse bien ensemble, *mais* si tu commences à raconter des conneries sur les livres interdits, merde.

Poslušaj, prijatelji smo, dobro se razumemo, *a* če boš govoril traparije o prepovedanih knjigah, presneto.

Tudi v primeru fatičnega *mais* prihaja do izpustov (primer 33):

33)

- Si, c'est moi qui l'ai fait ce soir. - *Mais* regarde !

Poglej!

Na splošno pri A. Moder Saje lahko opazujemo celo paletu različnih rešitev, večinoma ustreznih glede na izrekanjsko situacijo v romanu, poleg tega pa je veliko izpustov protivnega veznika (34 od 235), kar kaže na večjo implicitacijo medpovednih razmerij, kar je dejansko obraten proces, kot bi ga pri prevajanju pričakovali.

Precej je primerov *mais* »spodbijanja«, ki so prevedeni z *ampak*, *vendar* ali *pa*, sledi izpust (na primer zgoraj navedeni pod številko 28, 29, a takih je vsaj še 20): gre torej za pisateljevo slogovno naravnost po predstavljanju predmetnosti s pomočjo veznika *mais*, ki se v slovenščini razveže na različne načine.

V delu *Les Truismes, Svinjarije*, avtorice Marie Darrieussecque v prevodu Marka Crnkoviča se srečamo s prvoosebno pripovedjo, ki se pred nami odvija kot monolog glavne osebe, pripovedovalke. Med 235 prevodi povezovalca *mais* prevladuje *ampak* s 163 pojavnicami, *pa* mu sledi 36-krat, naslednja strategija je izpust (19-krat), potem pa si po frekvenci še sledijo *čepprav* šestkrat, *toda* štirikrat, *samo* dvakrat in po enkrat *pravzaprav*, *kljub temu*, *drugače* (*pa*) ter 2-krat *seveda* kot varianta *mais en fait*, *mais oui*. Prevajalčeva strategija je mnogovrstnost, ki je vezana na govorjeni diskurz – monolog.

Tipični primeri prevajalčevega pristopa k vezniku *mais* s *pa* ali *ampak* so razvidni v primerih 34 in 35 spodaj:

34)

Il pleuvait dehors *mais* à l'Aqualand il fait toujours beau et chaud.
Zunaj je deževalo, v Aqualandu *pa* je vedno lepo in toplo vreme.

35)

On peut bien gagner sa vie à l'Aqualand, *mais* je m'y suis toujours refusée, même dans les moments où ma mère menaçait...
V Aqualandu ni težko kaj zaslužiti, *ampak* jaz nisem nikoli tega počela, niti takrat ne, ko mi je mama grozila, da me bo vrgla iz stanovanja.

Pogosto se kot prevodna varianta *mais* pojavlja *samo* (prim. 36):

36)

comme dans les magazines *mais* en plus appétissante.
kot iz revije, *samo* še veliko bolj privlačna.

Toda kot zborni veznik oziroma povezovalc nastopa tudi v začetku (prim. 37), kar predvideva tudi *SSKJ*, v primeru 38 pa navajamo izpust:

37)

Mais ce n'était pas ça non plus qui me donnait ce moral terrible, cette...
Toda te grozne morale mi ni dvigoval vznemirljivi občutek, da začnem življenje znova ...

38)

se rendaient compte de rien, trop occupés d'eux-mêmes et de leur plaisir, *mais* le lit de massage devenait, sous leurs nouvelles envies, une sorte de meule
Nič niso razumeli, preveč so bili zaposleni sami s sabo in s svojimi užitki. Masažna postelja je glede na njihove nove želje postajala kot kopica sena na polju.

V primeru izpusta povezovalca v primeru 38 zgoraj se protivno razmerje izgubi. V delu se pojavlja tudi *mais* v tipičnih primerih govorjenega konteksta (prim. 39, 40 in 41), kjer je fatični *mais* bodisi izpuščen (prim. 39), bodisi preveden v skladu s spremljevalnim kontekstom:

39)

Le gendarme qui était avec eux a dit : « *Mais* c'est la SPA qu' il faut appeler ! »
Z njimi je bil žandar, rekel je: »Ne, veterinarje je treba poklicati!«

40)

Supérieur s'est illuminé, il m' a regardée dans les yeux et il a dit que *mais* oui, qu'il me reconnaissait très bien même si je ne m'étais pas...
Takrat se je višjemu posvetilo, pogledal me je v oči in rekel, saj res, *seveda*, dobro se me še spominja, čeprav od takrat nisem najbolje skrbela zase ...

41)

La dame a dit en bégayant : « *Mais* elle pleure ! *mais* elle pleure ! »
Gospa je zajecljala: »*Ampak* saj *vendar* joče! Ona joče!«

Predvsem v teh zadnjih primerih do izraza pridejo besedilne značilnosti romana. Gre za prvoosebno pripoved, ki je napisana knjižno, *vendar* ne v zelo visokem registru, kar tudi vpliva na izbor veznikov oziroma povezovalcev, ki jih je uporabil prevajalec. Prevladovanje *ampak* in *pa* v prevodu je vsekakor ustrezno.

Sledi delo *Eldorado* Laurenta Gaudéja v prevodu Tjaše Mohar. Tu bi strategijo lahko poimenovali z »*mais* je enako *vendar* ali izpust«. Glede na druge prevode to besedilo izstopa, slika postane precej drugačna kot pri prejšnjih analizah, ker močno prevladuje veznik in povezovalec *vendar*, sicer ne kot edina, a prevladujoča prevodna varianta za *mais*. Prehod med prevajalcema Crnkovičem in Moharjevo je razviden že po prevajanju veznikov. Od 255 *mais* jih Tjaša Mohar 190 prevede z *vendar*, na drugem mestu je izpust (19-krat), sledi *pa* s 15 pojavitvami, *ampak* z 12 pojavitvami, devetkrat je uporabljen *a*, dosledno vedno v primerih, ko gre za zloženi veznik: *a ko*, *a če*, *a še preden*. *Marveč* je zapisan 3, po 2-krat *samo* in *temveč* ter enkrat kombinacija veznikov *pa vendar*, *le* in zaznamovalec dopušcanja *že ... ko*.

Delo je tretjeosebna pripoved, dialogov praktično ni. Strategija *mais* je enako *vendar* na trenutke ni najbolj posrečena. Glede na razpoložljivost in slogovne vrednosti *vendar* se bojimo, da je raba nekoliko pretirana. Dva primera rabe *vendar* v vezniški vlogi sta prikazana spodaj (42 in 43), v primeru 44 *vendar* nastopa kot povezovalec na začetku povedi:

42)

Il se retourna d'un coup *mais* ne vit rien d'autre, dans la foule, que les badauds qui avançaient à...

Nenadoma se je obrnil, *vendar* je v množici videl samo radovedneže, ki so se s počasnimi koraki pomikali naprej ...

43)

Il essaya de sourire *mais* n'y parvint pas tout à fait.

Skušal se je nasmehnuti, *vendar* mu ni povsem uspelo.

44)

Mais il se dit que si elle l'avait reconnu, c'est qu'en deux ans, au moins,

Vendar si je rekel, da ga vsaj v dveh letih čas ni preveč popačil, glede na to, da ga je prepoznala.

V primerih 45 in 46 imamo opravka z izpustom veznika *mais*, v primeru 45 je zamenjan z *in*, kjer se v prevodu v odnosu do izvornika izgubi informacija, saj je protivno priredje nadomeščeno z vezalnim, v primeru 46 pa gre za *mais* spodbijanja, ki vnaša nasprotje v razmerje, in je tudi izpuščen. Implicitno v francoskem izreku je, da biti majhen in mršav ne pomeni nič dobrega, ta informacija pa se v slovenskem prevodu izgubi. Takih primerov je v celotnem korpusu prevoda *Eldorado* še več.

45)

Nous restons dans la pénombre du café *mais* nous jouissons de la vue sur la place.

Sediva v polmraku kavarne in opazujeva dogajanje na trgu.

46)

C'était un homme petit, au corps maigre *mais* au visage racé.

Bil je majhne rasti, mršavega telesa in plemenitega obraza.

Vežnik *a* se vedno pojavlja v kombinaciji s časovnim vežnikom v primerih kot so *mais lorsque – a ko, mais avant que – a še preden* (drugega srečamo v primeru 47 spodaj), podobno je tudi s *pa* (primer 48 spodaj):

47)

Mais avant qu'il n'ait pu le faire, elle reprit la parole et sa voix le gifla.

A še preden je lahko spregovoril, je spet povzela besedo in njen glas je zvenel kot klofuta.

48)

Mais lorsqu'il croisa son regard, il fut frappé par cette tristesse noire qui...

Ko pa je ujel njen pogled, ga je presunila črna žalost, zaradi katere se je z vso močjo oklepala zaščitne ograje.

Vežnik in povezovalc *pa* nastopa tudi sam (prim. 49):

49)

Plus riche que moi, bien sûr, *mais* qui ne l'est pas ?

Seveda je bogatejši od mene, kdo *pa* ni?

Precej je primerov stopnjevanja, kjer se kot ustreznica *mais* pojavlja *marveč* (prim. 50) oziroma *temveč* (primer 51), kar deluje privzdignjeno:

50)

Et ce ne fut pas pour demander quoi que ce soit, *mais* pour raconter.

Ne zato, da bi kaj vprašala, *marveč* zato, da bi mu povedala svojo zgodbo.

51)

Non pas pour se noyer *mais* pour être encore davantage au cœur de la tourmente.

Ne zato, da bi utonil, *temveč* da bi se potopil še globlje v osrčje neurja.

Vežnik in povezovalc *ampak* je rezerviran za tipične govorne položaje, kjer sam zase predstavlja argumentacijo (primer 52 spodaj):

52)

... – *Mais* ... – Je ne sais pas et, au fond, cela n'a aucune importance.

»*Ampak* ...

Ob primerih, ki prikazujejo na splošno ustrezno in raznoliko rabo različic *mais* v prevodu dela Eldorado moramo vseeno še enkrat omeniti klasifikacijo vežnika

in povezovalca *vendar*. V pomenu vključuje tudi zadržana čustva oziroma možno izražanje nestrpnosti; morda se s tem vpisuje v poetiko dela Eldorado, a vseeno se raba zdi na trenutke pretirana.

Zadnje delo je *Les Mamifères, Sesalci*, Pierra Mérota v prevodu Jana Jone Javorška. *Mais* se pojavi 107-krat, v prevodu pa prevladuje *ampak* z 71 pojavitvami, sledijo *pa* (devetkrat), *vendar* (osemkrat), *samo* (petkrat), *toda* (trikrat), *čeprav* in *a* (vsak po dva-krat) in izpust protivnega veznika oziroma njegova zamenjava (petkrat), ter *pa vendar-le* (enkrat) za sestavljeni *mais malgré tout*. Tudi tu gre za tretjeosebno pripoved, vendar je jezik gibek in blizu pogovornim frazam, naracijo pa pogosto prekinjajo dialogi.

Povezovalc *mais* na začetku je preveden kot *toda* ali *ampak*, prevladuje pa slednji (prim. 53 in 54):

53)

Mais l'oncle n'a aucun honneur, ses résolutions du matin s'effondrent au coucher du soleil.

Toda kaj ko stric nima nobene časti, njegovi jutranji sklepi se s sončnim zahodom razblinijo.

54)

Mais le grand-père se mit à rugir : « Il ne faut plus toucher à l'alcool ! »

Ampak dedek je ves zaripnil: »Alkohola se ne smeš niti dotakniti!«

Pogosta je tudi pogovorna raba v dialogih, kjer prevladuje fatični *mais*, tudi v kombinaciji z drugimi vezniki in prislovi (primeri 55, 56 in 57 spodaj):

55)

– Ah **mais** ..., fit l'oncle, et mes symptômes ? Et leur cause ? – Ne touchez plus.

– **Ja, ampak** ..., se je oglasil stric, kaj pa moji simptomi?

56)

Mais soit ... Admettons que votre école soit dans cette fameuse rue.

Pa naj bo ...

57)

Mais, en définitive, quelle que soit cette quantité, vous êtes alcoolique.

Ampak dejansko ste ne glede na količino alkoholik takrat, ko drugim rečete, da je alkohol vaš glavni problem.

Med tipične veznike, ki se kot prevodna ustreznica *mais* pojavljajo v dialogu, spada tudi *pa* (primer (58) spodaj):

58)

Il est composé d'une grande variété d'écorchés vifs, **mais** surtout de professionnels de la nuit : serveuses, barmen, portiers, patrons.

Noč sestavlja velik izbor živih okostnjakov, predvsem **pa** njeni profesionalni prebivalci: natararice, strežaji, vratarji, lastniki barov in diskotek.

Tudi pri Javoršku bi lahko prevodno strategijo poimenovali od konteksta odvisna mnogovrstnost, kot prevodna ustreznica *mais* prevladuje *ampak*. Nabor veznikov in povezovalcev za *mais* je povsem ustrezen.

4 SKLEP

Glede na opravljeno analizo lahko potegnemo nekaj zaključkov: na analizi vzorca 2500 pojavnih *mais* in njegovih prevodov se je hipoteza potrdila. V primerljivih kontekstih se za veznik in povezovalca *mais* pojavljajo različni slovenski prevedki, ki so bolj odvisni od prevajalčeve izbire kot od (ne)enakovrednosti konteksta, torej se prevajalci ravnaajo predvsem po svojem lastnem slogu pisanja oziroma prevajanja, ki pa je odvisen tudi od besedilnega tipa, ki na tem mestu nastopa v romanu.

Ne bi mogli trditi, da je kateri koli prevod neustrezen, lahko pa kvantitativno dokažemo preference posameznih prevajalcev za določen veznik: pri Mozetiču je to *toda*, pri Koncutovi *a*, pri Moharjevi *vendar*, pri Moder-Sajetovi *pa*, pri Crnkoviču in Javoršku *ampak*. Boljši prevodi variirajo povezovalce, manj posrečeni so tisti, kjer najdemo več avtomatizma in morda več izpustov, ki posredno vplivajo na interpretacijo. Ugotavljanje, ali so prevodi eksplicitnejši od izvornika, že zaradi načina raziskave ni moglo priti v poštev, saj smo iskali primere protivnega razmerja, ki jih uvaja veznik in povezovalca *mais*, bilo pa je precej primerov implicitacije v prevodih, ki so bili odvisni predvsem od odločitve prevajalca.

Glede na prevajanje različnih vrednosti *mais* prevod argumentacijskega *mais* in dopustnega *mais* ne kaže pri prevajalcih nobenih posebnosti ali možnih težav, prav tako ne stopnjevalni *mais*. Pri *mais* spodbijanja so se prevajalci pogosto odločali za izpust, pri čemer so se določene informacije izgubile.

Pokazalo se je tudi, da je prevajanje povezovalca *mais* kontekstualno vezano in se pri posameznih prevajalcih večinoma razlikuje tudi glede na tip besedila. Besedilne značilnosti, ki vplivajo na jezikovne registre in posledično na izbiro povezovalca, so dialog ali prvoosebna pripoved na eni strani, kjer je bil nabor povezovalcev in veznikov, ki so jih prevajalci smatrali za ustrezne, drugačen kot v tretjeosebni pripovedi, kjer sta prevladovala opis in naracija. Dialog in prvoosebna pripoved sta bila bolj naklonjena prevodu *mais* z *ampak* ali *pa* kot tretjeosebna pripoved in naracija.

V dialogih, torej okoljih, ki oponašajo govorni jezik, prevladuje fatični *mais*. To je še bolj očitno v primerih, kjer je *mais* dopolnjen še s kakšnim drugim pragmatičnim zaznamovalcem.

Po naših predhodnih kontrastivnih raziskavah (Schlamberger Brezar 2009) je v resnici najbolj prekriven z *mais* slovenski *ampak*, pa tudi *pa*, kar je za rešitev izbrala tudi večina prevajalcev.

Ob že zgoraj omenjeni normativnosti, ki naj bi omejevala rabo *ampak* na govornjeni diskurz, se vseeno pokaže, da se prevajalci na eni strani izogibajo rabi *ampak* v naraciji, kjer raje izberejo *a* ali *toda*, rabe *ampak* pa nikakor ne omejujejo v dialogih.

Kaj nam je pri pregledu nabora prevodnih ustreznih veznika in povezovalca *mais* omogočila korpusna analiza? Predvsem nam je omogočila kvantitativno analizo z dostopom do velike količine besedila naenkrat. Kvalitativna obdelava pa se ne glede na korpusni pristop ne razlikuje veliko od »predkorpusnih« metodologij, saj je bilo za natančnejšo opredelitev pojavljanja veznika oziroma povezovalca in njegovih specifičnih prevodnih ustreznih treba analizirati širši kontekst in tip besedila, v katerem se ta pojavlja.

Pokaže se, da je prevajanje povezovalcev pri nekaterih prevajalcih povsem avtomatizirano, kar lahko dokažemo s ponavljanjem enega in istega veznika oz. povezovalca, ki se mestoma izpriča tudi kot manj ustrezen glede na jezikovni opis. Ta način pa po drugi strani predstavlja nevarnost zaradi polifonije veznika *mais*, ki je bila predstavljena v začetku. Vendar kljub temu, da prevajalci najbrž ne delajo poglobljene slovnične analize veznikov glede na vzorce, ki so bili predstavljeni v začetku, večinoma le-te ustrezno prevedejo glede na kontekst in besedilni tip.

Bibliografija

- Adam, Jean-Michel, 1990: *Éléments de linguistique textuelle*. Bruselj: Mardaga.
- Adam, Jean-Michel, 1994: *Les textes: types et prototypes*. Paris: Nathan.
- Anscombe, Jean-Claude in Oswald Ducrot, 1983: *L'Argumentation dans la langue*. Bruselj: Mardaga.
- Bajec, Anton et al., 1994: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
- Baker, Mona, 1993: Corpus linguistics and translation studies. Implications and Applications. Baker, M., Francis, G. in Tognini-Bonelli, E. (ur.): *Text and Technology: In honour of John Sinclair*. Amsterdam, John Benjamins. 17–45.
- Baker, Mona, 1995: Corpora in translation studies. An overview and some suggestions for future research. *Target* 7, 1995. 223–243.
- Balažič Bulc, Tatjana, Gorjanc, Vojko, 2009: Corpus tagging of connectors: the case of Slovenian and Croatia academic discourse. *Corpus linguistics 2009: [abstracts]*. Liverpool: University of Liverpool, str. 57.
- Ducrot, Oswald et al., 1980: *Les mots du discours*. Pariz: Minuit.

- Grad, Anton, 1984: *Francosko-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- Malmkjaer, Kirsten (ur.), 2004: *The Linguistic Encyclopedia*. London-New York: Routledge.
- Mezeg, Adriana, 2010: Compiling and using a French-Slovenian parallel corpus. V: Xiao, Richard (ur.). *Proceedings of The International Symposium on Using Corpora in Contrastive and Translation Studies : 2010 conference (UCC-TS2010)*. Ormskirk: Edge Hill University, <http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/corpus/UCCTS2010Proceedings/papers/Mezeg.pdf>, dostop marec-maj 2012.
- Mezeg, Adriana, 2011: *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini: doktorska disertacija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Morel, Mary-Annick, Danon-Boileau, Laurent, 1998: *Grammaire de l'intonation*. Pariz, Gap: Ophrys.
- Olohan, Maeve, 2004: *The use of corpora in translation studies*. London-New York: Routledge.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2009: Kontrastivna retorika. Kocijančič-Pokorn, Nike (ur.). *Sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju* (Zbirka Prevodoslovje in uporabno jezikoslovje). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 146–162.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 1998: Vloga povezovalcev v diskurzu. Štrukelj, Inka (ur.). *Jezik za danes in jutri: zbornik referatov na II. Kongresu Društva za uporabno jezikoslovje Slovenije*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, Inštitut za narodnostna vprašanja 194–202.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2000: Les connecteurs en combinaison avec les marqueurs modaux : l'exemple du français et du slovène. *Linguistica* 40, 2, 273–282.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2002: Le rôle syntaxique et pragmatique des connecteurs dans le discours argumentatif français. *Linguistica* 42 89–110.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2005: Mais - inverseur d'orientation argumentative. Mais justement? Vilkou-Poustovaia, Irina (ur.): *L'exception entre les théories linguistiques et l'expérience, Faits de langues*. 25, Gap, Pariz: Ophrys 146–150.
- Schlamberger Brezar, Mojca 2009: *Povezovalci v francoščini: od teoretičnih izhodišč do vloge v diskurzu* (Zbirka Prevodoslovje in uporabno jezikoslovje). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2010: La préparation des corpus parallèles et comparables et leur utilité pour le traducteur. *Cahiers du GEPE Traduction et domaines de spécialités* (Actes des Journées d'études de Strasbourg « Outils de traduction, outils du traducteur ? ». Université Marc-Bloch- Strasbourg 2, 18-19 septembre 2008.

Schlamberger Brezar, Mojca, 2011: Les marqueurs de l'oral en français et en slovène et la justification de leur utilisation en interprétation. Pavelin Lešič, Bogdanka (ur.). *Francontraste. 2, La francophonie comme vecteur du transculturel*. Mons: CIPA, 255–262.

Toporišič, Jože, 1976, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Vincenot, Claude, 1975: *Essai de grammaire slovène*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Žagar, Igor Ž., Schlamberger Brezar, Mojca, 2009: *Argumentacija v jeziku*, (Digitalna knjižnica, Dissertationes, 4). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Internetne strani

Korpus Canadian Hansard <<http://www.tsrali.com/>> (dostop maj 2012)

Korpus Spook <<http://nl.ijs.si/spook/>> (dostop julij-september 2012)

Korpus Spook – FraSloK <<http://nl.ijs.si/spook/konkor/>> (dostop februar-julij 2012)

Križaj Ortar, Martina: Slovenski knjižni jezik 2, 1998–1999, <<http://kozjestezi-ce.tripod.com>> (dostop maj, september 2012)

Trésor de la langue française TLF <<http://www.atilf.atilf>> (dostop februar-julij 2012)